

Jeśli uczy się dzieci,
 by poznawały nie tylko rzeczy,
 ale poznawały siebie.
 Nie tylko, jak osiągać,
 ale jak pomagać osiągać innym.
 Nie tylko poznawać fakty,
 ale jak myśleć i rozumować.
 Nie tylko, jak postępować,
 ale jak skłonić innych, by tak postępowali.
 Wtedy można o nich powiedzieć, że są naprawdę wykształcone.
 A rezultatem edukacji dziecka jest to, co pozostanie,
 gdy zapomni wszystkiego, czego się nauczyło.

ks. Waldemar Woźniak

Jacek Szostak, *Psychologia sądowa*, Wyższa Szkoła Handlu i Prawa im. Ryszarda Łazarskiego, Warszawa 2002, ss. 210.

Doktor Jacek Szostak jest psychologiem i filologiem klasycznym, pracownikiem naukowo-dydaktycznym w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (w Katedrze Psychologii Klinicznej), a także w Wyższej Szkole Handlu i Prawa im. Ryszarda Łazarskiego w Warszawie. Specjalizuje się w zagadnieniach stosowanej psychologii klinicznej i psychoterapii.

Jego książka *Psychologia sądowa* zawiera niewielką bibliografię, zaledwie 29 pozycji, w tym tylko dwie są obcojęzyczne (jęz. angielski). Z powyższego zakresu istnieje bardzo bogata literatura, którą można było wykorzystać.

Tytuł pracy nie oddaje w pełni jej zawartości, z powodu zachwiania proporcji odnoszących się do przedstawionego materiału. Czytelnik niewiele dowie się o samej psychologii sądowej, natomiast może zapoznać się z fachowo opracowanym materiałem z zakresu psychologii klinicznej i psychiatrii. Aczkolwiek znajomość tych dziedzin jest niezbędna do uprawiania psychologii sądowej (praktycznej i naukowej), to jednak ona sama przedstawiona jest zbyt pobieżnie (część I – tylko 42 strony, s. 11–52).

Student, sposobiący się do zawodu psychologa sądowego, po niniejszej lekturze, tak naprawdę w małym stopniu dowiaduje się o specyfice tego zawodu (o technikach psychologicznych w diagnozie kryminologicznej, o sporządzaniu opinii sądowo-psychologicznej). Wiele podstawowych problemów zostało bowiem całkowicie pominiętych, jak chociażby sprawa psychologicznego profilu przestępcy. W zamian otrzymujemy ogólne pojęcia (co może być użyteczne dla kogoś, kto po raz pierwszy spotyka się z tą tematyką).

Książka zawiera (s. 25) ciekawy schemat zależności między procesami socjalizacji, pełnieniem ról społecznych i głównymi kategoriami zaburzeń psychicznych. Przedstawia on trzy drogi socjalizacji:

- 1) pozytywną: pozytywne postawy wobec ludzi → dobre funkcjonowanie w rolach;
- 2) negatywną, ale nie przestępczą: pozytywne postawy wobec ludzi → trudności wejścia w rolę, wypadanie z roli, konflikt ról → depresja, smutek, lęk, poczucie niższości → możliwość zrodzenia się alkoholizmu i narkomanii, zachowań suicydalnych oraz zaburzeń (nerwica typu wołanie o pomoc, neurastenia, psychastenia, nerwica lękowa i natręctwa, psychosomatyka, psychoza);
- 3) negatywną i być może już przestępczą: negatywne postawy wobec ludzi → niepodejmowanie ról społecznych → psychopatia wyrażająca się w alkoholizmie, narkomanii, zachowaniach chuligańskich i przestępczych.

Część druga książki (s. 53–158) dostarcza nam w sposób zadowalający zasób wiadomości z zakresu psychologii klinicznej: typologia osobowości zaburzonej (osobowość – psychasteniczna, unikowa, zależna, nerwicowa, nieadekwatna, bez dogmatu, fanatyczna, schizoidalna, paranoidalna, schizotypowa, pograniczna, epileptoidalna, anankastyczna, czyli obsesyjno-kompulsywna, bierno-agresywna, hysteroidalna, narcystyczna, cykloidalna, antyspołeczna); samobójstwa i depresje; zespoły psychoorganiczne; zaburzenia spowodowane środkami psychoaktywnymi i alkoholem; nerwice; paranoja i reakcje paranoiczne; zaburzenia odżywiania się, snu i seksualne; starzenie się i zaburzenia psychiczne wieku podeszłego.

Trzecia część książki (s. 159–207) jest zatytułowana *Psychologia penitencjarna*, moim zdaniem została również (podobnie jak pierwsza) potraktowana zbyt pobieżnie, na zasadzie wyjaśnienia podstawowych terminów; a nie dowiadujemy się niczego o funkcjonowaniu jednostki w izolacji więziennej.

Podniesione uwagi krytyczne sprawiły, że w czasie pisania tej recenzji sięgnąłem po inną książkę: M. Ciosek, *Psychologia sądowa i penitencjarna*, Wydawnictwa Prawnicze PWN, Warszawa 2001, ss. 340. Oto jej treść: a) psychologia sądowa (proces socjalizacji i jego zaburzenia, kryminologiczne teorie przestępczości, psycholog w procesie karnym, psychologia zeznań, diagnoza psychologiczna i ekspertyza psychologiczno-sądowa, wybrane psychologiczne metody diagnostyczne); b) psychologia penitencjarna (kara kryminalna i kara pozbawienia wolności, narodziny i rozwój instytucji więziennej, zróżnicowanie społeczności więźniów, przystosowanie się człowieka do środowiska więziennej i psychologiczne następstwa izolacji więziennej, podkultura więzienna i jej przejawy, personel więzienny, więźniowie i funkcjonariusze więzienni, izolacja więzienna i pozawięzienne formy izolacji jako sytuacje trudne).

Pożyteczne wydaje się studiowanie treści tych dwóch książek jednocześnie, ponieważ J. Szostak kładzie nacisk na problematykę kliniczną, natomiast M. Ciosek na psychologiczne problemy sądowo-penitencjarne.

ks. Waldemar Woźniak

KS. WALDEMAR WOŹNIAK
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
Warszawa

KOMUNIKAT Z BADAŃ: AGLUTYNACJA PSYCHICZNA ŚWIATA ZAKŁADÓW IZOLACYJNYCH

Profesor Gościmierz Geras (psycholog) w 1967 r. został aresztowany przez Służbę Bezpieczeństwa, a następnie skazany na 6,5 roku więzienia za poparcie swoim podpisem w Paryżu propozycji powołania międzynarodowej organizacji o nazwie Rada Jedności Europy Wschodniej oraz za posiadanie literatury emigracyjnej o treści historycznej i społeczno-politycznej (w 1991 r. został niewinny przez Sąd Najwyższy RP). Gdy był osadzony w więzieniu przeprowadzał nielegalnie badania nad percepcją przez więźniów kary pozbawienia wolności, nad reakcjami obronnymi więźniów i nad metodami psychoterapii procesów deprywacji sensorycznej. Wykrył on u więźniów